

STAVOVI AGENCIJE NA KOMENTARE CRNOGORSKOG TELEKOMA (TRŽIŠTE 5)

Br.	Orginalni tekst iz Analize	Komentari CT	Komentar Agencije
1.	Nezavisnost od upotrebljene tehnologije znači da pružanje navedenih usluga može biti na bazi bakarne parice, optičkog vlakna ili hibridnog rješenja (koje podrazumjeva korišćenje i bakarne parice i optičkog vlakna) i bez uticaja je na određenje navedenih usluga kao sastavnog dijela dimenzije relevantnog tržišta.	<p>Moguće da greskom stoji ova konstatacija imajući u vidu:</p> <ul style="list-style-type: none"> zaključke Agencije navedene u članu 2.2.3.3 ove analize u kojem se decidno utvrđuje: "S obzirom da u relevantnom periodu za koji se radi ova analiza Crnogorski Telekom nije pružao ove usluge, Agencija smatra da se usluga bitstream pristupa koja se zasniva na FttCab, FttH i FttB rješenjima ne može posmatrati kao supstitut usluge bitstream pristupa na IP nivou, zasnovanoj na ADSL tehnologiji putem bakarne parice. <p>.....</p> <p>Agencija smatra da bi Crnogorski Telekom, shodno praksi operatora iz Evropske Unije, u narednom vremenskom periodu mogao početi s pružanjem usluga zasnovanim na nekim od navedenih tehnologija (FttCab, FttB i FttH rješenja), tako da će ubuduće kontinuirano pratiti razvoj i ulogu ove usluge i uticaj koji ona ima na tržište širokopoljnog pristupa na veleprodajnom nivou, u smislu izrade budućih analiza ovog relevantnog tržišta.</p> <p>Na osnovu ovoga jasno je da FttCab, FttH i FttB (rješenja bazirana na optičkom vlaknu) nijesu dio istog relevantnog tržišta, te ovaj dio rezime treba uskladiti sa tekstom analize i izvedenim zaključcima od strane Agencije, kao i u odnosu na obaveze propisa u članovima 5.1.3 i 5.1.4 u kojima su detaljno i precizno navedene obaveze da se usluga ponudi isključivo putem bakarne parice.</p>	<p>Generalno, cilj analize je da regulatorne mjere nametnute analizom tržišta iz 2010. godine, a koje su se odnosile na širokopoljni pristup putem bakarne parice, na osnovu novonastalog stanja, odnosno prateći povećanje penetracije FTTx priključaka, proširi na način da obuhvate i pristup putem optike, tj. da nametnute mjere budu tehnološki neutralne.</p> <p>Saglasno tome, Agencija je putem odgovarajuće izmjene prvobitnog teksta analize ovog tržišta (pogledati odgovore na komentare 19. i 20.) u dimenziju usluga uključila i rješenja zasnovana na optici (FttCab, FttH i FttB), tako da u analizi insistira na tehnološkoj nezavisnosti od upotrebljene tehnologije pristupa.</p>
2.	da odobri otvoreni pristup tehničkim interfejsima, protokolima ili drugim ključnim tehnologijama koje su nezamjenljivo potrebne za međusobno djelovanje usluga;	Treba dodati da oprema mora biti interoperabilna sa opremom CT-a, kao i da CT ne snosi troškove za realizaciju interoperabilnosti.	Prihvata se, u tekstu analize će biti načinjene odgovarajuće izmjene (u rezimeu i na strani 51)
3.	da omogući unutar usluge bitstream pristupa (putem zakupljivanja logičkih kanala) tehničke	Buduci da CT ne može nuditi uslugu Video on demand kao posebnu uslugu već jedino uz uslugu IP	Prihvata se, u tekstu analize će biti načinjene odgovarajuće izmjene (u rezimeu i na strani 52)

	uslove za pružanje usluga IP telefonije (VoIP), IP televizije (IPTV) i videa na zahtjev (Video on demand) na maloprodajnom tržištu	televizije (IPTV), predlazemo da se odredba preformulise na sljedeći način: „da omogući unutar usluge bitstream pristupa (putem zakupljivanja logičkih kanala) tehničke uslove za pružanje usluga IP telefonije (VoIP) i IP televizije (IPTV) uključujući i uslugu videa na zahtjev (Video on demand) na maloprodajnom tržištu“.	
4.	Crnogorski Telekom mora objaviti Referentnu ponudu veleprodajnog širokopojasnog pristupa za sve usluge obuhvaćene definicijom tržišta iz poglavlja 2.4. ovog dokumenta, na osnovu koje drugi operatori neće biti obavezni da plaćaju dodatne troškove, koji nisu nužni za pružanje relevantne usluge	U članovima 5.1.3 i 5.1.4 u kojima se nameće i detaljno obrazlaže Obaveza obezbjeđivanja preglednosti i Obaveza nadzora cijena jasno su navedene usluge (i rokovi) za koje je potrebno objaviti Referentnu ponudu veleprodajnog širokopojasnog pristupa, pa i ovaj dio rezimea treba uskladiti tako da odražava tekst analize i izvedene zaključke od strane Agencije.	Prihvata se, ovaj dio rezimea se mijenja tako da odgovara izmjenama u poglavljima 5.1.3 i 5.1.4. (pogledati odgovor na komentar 25).
5.	Obaveza nadzora cijena i uvođenja troškovnog računovodstva	Postavlja se pitanje postojanja dvije obaveze: uvođenja troškovnog računovodstva i primjene „retail minus“ iz ekspertize, koja nije priložena. U pitanju su dvije različite mjere za utvrđivanje cijena veleprodajnih usluga.	Radi se o pasusu koji je ostao greškom iz jedne od radnih verzija dokumenta. Retail minus, koji je nametnut ranijom analizom ovog tržišta, više nije na snazi - primjenjuju se cijene na osnovu rezultata iz HCA/FAC modela Crnogorskog Telekomu (pogledati odgovore na komentare 7, 27, 28 i 29)
6.	- Crnogorski Telekom je obavezan da u roku od 90 (devedeset) dana od stupanja na snagu Rješenja iz člana 43. stav 1. Zakona o elektronskim komunikacijama, unutar referentne ponude veleprodajnog širokopojasnog pristupa ponudi cijene usluge bitstream pristupa, na način dat u definiciji relevantnog tržišta i nezavisno od primjenjene tehnologije, utvrđene ekspertizom koja je u prilogu ovog dokumenta.	Opet rezime nije u saglasnosti sa obavezama nametnuti samim tekstom i zaključcima analize ovom istom dokumentu (članovi 2.2.1, 5.1.3 i 5.1.4)	Nametnuta obaveza ostaje, saglasno izmjenama koje su napravljene u poglavlju 5.1.3 (pogledati odgovor na komentar 25).
7.	Crnogorski Telekom je obavezan da primijeni "retail minus" na nivou od 42%, utvrđen benchmarkingom iz ekspertize, koja je u prilogu ovog dokumenta	Nedostaje prilog	Radi se o Prilogu iz prethodne analize Tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje, na osnovu kojeg je Agencija nametnula retail minus od 42% u odnosu na maloprodajne cijene i na osnovu benchmarkinga. Imajući u vidu da je Crnogorski Telekom implementirao HCA/FAC model, stekli su se uslovi da se cijene u narednom periodu umjesto

			<p>retail minusa za regulaciju cijena primjenjuju rezultati modela, odobreni od strane Agencije.</p> <p>Saglasno tome u rezimeu su učinjene izmjene po ovom pitanju, tako da odgovaraju učinjenim izmjenama u poglavlju 5.1.4 (pogledati odgovor na komentare 27, 28 i 29.</p>
8.	Referentna ponuda širokopojasnog pristupa na veleprodajnom nivou za operatore elektronskih komunikacionih mreža i pružaoce elektronskih komunikacionih usluga je objavljena dana xx.xx.2010. godine	Nedostaje podatak	Ispravljeno, riječi „dana xx.xx.2010. godine“ su u konačnom tekstu analize promjenjene tako da glase "februaru 2011. godine".
9.	NAPOMENA: Ubaciti i podatke o dostavljanju ostalih upitnika, za druga tržišta!!!	???	Radi se o pasusu koji je greškom ostao iz jedne od radnih verzija dokumenta, u finalnom tekstu je uklonjen.
10.	Agencija smatra da je VDSL tehnologija pristupa, shodno pruženim funkcionalnim karakteristikama supstitut ADSL pristupu, jer je u mogućnosti da podrži, između ostalog, i sve usluge koje podržava ADSL tehnologija. Imajući u vidu činjenicu da je broj korisnika ove usluge u porastu, što ukazuje na brz tehnološki razvoj u ovoj oblasti, Agencija će u narednom vremenskom periodu kontinuirano pratiti njen razvoj, ulogu i uticaj na tržištu širokopojasnog pristupa internetu.	CT ne nudi VDSL uslugu	<p>Agencija ni ne tvrdi u analizi da je Crnogorski Telekom pružao VDSL uslugu, već se poziva na zvanični podatak Crnogorskog Telekoma o realizaciji VDSL pilot-projekta.</p> <p>Stav Agencije je da VDSL uslugu ne treba isključiti iz definicije ovog tržišta.</p> <p>Radi pojašnjenja, u tekstu analize, ispred komentaranog pasusa se dodaje novi pasus koji glasi: "Imajući u vidu da većina postojećih ADSL korisnika Crnogorskog Telekoma nema tehničkih mogućnosti za prelazak na optiku, Agencija očekuje da će ovaj operator nastojati da iskoristi što je više moguće postojeću bakarnu infrastrukturu. Kao najbolje rješenje za to se nameće VDSL tehnologija, koja korisnicima pruža brzinu pristupa do 100Mbps, a može da koristi dio postojeće infrastructure na bakarnoj parici. Prednost koju će vjerovatno Crnogorski Telekom iskoristiti, jeste činjenica da posjeduje svoje objekte (lokacije) na kojima je instalirana telekomunikaciona oprema, a koji se mogu iskoristiti za instalaciju agregacionih uređaja za VDSL, tako što će se na njih povezivati svi aktivni VDSL uređaji koji se postavljaju u zgradama ili naseljima. Topologija</p>

			<p>mreže u slučaju VDSL bi bila postavljanje agregacionih uređaja u postojeće objekte i instalacija pristupnih uređaja blizu korisnika (na udaljenostima manjim od 300m). S obzirom da je CT u prethodnom periodu realizovao pilot projekat uvođenja VDSL-a, postoji velika vjerovatnoća da u narednom periodu to počne da radi i na komercijalnoj osnovi, što predstavlja dovoljan razlog da Agencija razmatra i uključi ovu uslugu u Analizi ovog relevantnog tržišta."</p> <p>Takođe, tekst "Imajući u vidu činjenicu da je broj korisnika ove usluge u porastu, što ukazuje na brz tehnološki razvoj u ovoj oblasti" se briše, tako da poslednja rečenica u ovom pasusu sada glasi: "Agencija će u narednom vremenskom periodu kontinuirano pratiti njen razvoj, ulogu i uticaj na tržištu širokopojasnog pristupa internetu."</p>
<p>11. 12.</p>	<p>Saglasno dodijeljenim licencama, pravo na pružanje usluge fiksnog bežičnog pristupa putem WiMAX tehnologije na teritoriji Crne Gore imaju sljedeći operatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broadband Montenegro d.o.o. Podgorica, - T-Mobile Crna Gora d.o.o. Podgorica, - ProMonte GSM d.o.o. Podgorica, i - M:Tel d.o.o. Podgorica. <p>Zaključno sa posmatranim datumom, usluge širokopojasnog pristupa internetu na tržištu maloprodaje putem korišćenja ove tehnologije pružao je samo M:Tel.</p> <p>Tokom vremenskog perioda koji je obuhvaćen analizom broj krajnjih korisnika usluge širokopojasnog pristupa putem WiMAX tehnologije nije značajno rastao, usljed nedovoljne pokrivenosti i nedovoljnog kvaliteta usluge, ali i usljed problema u poslovanju M:Tela.</p>	<p>WiMAX Montenegro?</p> <p>CT više nije vlasnik ove licence</p> <p>usljed problema u poslovanju M:Tela.</p>	<p>Prihvatljivo, tekst se mijenja tako da umjesto T-Mobile Crna Gora stoji WiMAX Montenegro, sa napomenom u fusnoti: "Prvobitna licenca je dodijeljena privrednom društvu T-Mobile Crna Gora d.o.o., da bi pod komercijalnim uslovima i uz prethodnu saglasnost Agencije naknadno bila prebačena na drugi pravni subjekt, to jest WiMax Montenegro."</p> <p>Prihvata se, preformulisano tako da glasi: "Tokom vremenskog perioda koji je obuhvaćen analizom broj krajnjih korisnika usluge širokopojasnog pristupa putem WiMAX tehnologije nije značajno rastao, iz razloga što pokrivenost teritorije i kvalitet usluge nijesu bili na nivou očekivanom od strane krajnjih korisnika, kao i zbog poslovnih odluka M:Tela koje su rezultovale izostankom ulaganja u podizanje istih na veći nivo."</p> <p>Takođe, tekst Analize se mijenja u smislu da se izuzev M:Tela kao pružaoci ove usluge navode</p>

			i ProMonte
13.	<p>Na teritoriji Crne Gore postoje operatori koji putem kablovskih mreža za sada pružaju samo uslugu kablovske televizije (CaTV), a to su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - M-Kabl d.o.o. Podgorica, - Cabling d.o.o. Budva, - Eltamont d.o.o. Nikšić. 	MNNews?	U periodu na koji se odnosi dokument Analize tržišta širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje, operator MNNews nije svojim krajnjim korisnicima nudio usluge kablovske televizije (CaTV).
14.	Uslugu maloprodajnog širokopojasnog pristupa internetu putem kablovskih mreža u Crnoj Gori u relevantnom vremenskom periodu pružao je samo jedan operator - Cabling iz Budve.	Zar nije i M-Kabl?	Prihvaćeno, u konačnoj verziji teksta Analize su dodati podaci za M-Kabl.
15.	Saglasno navedenm, Agencija smatra kako se za uslugu pristupa internetu putem optičkog vlakna, bez obzira na trenutno relativno mali broj korisnika, već sada može reći da je zamjenska usluga ADSL pristupu putem bakarne parice, a što će u budućnosti biti još izraženije.	<p>U prethodnom odjeljku "2.2.2.6 Pristup putem kablovskih mreža" Agencija zaključuje da ovu uslugu ne smatra zamjenskom odnosu na ADSL jer nije dovoljno zastupljena pa zaključuje da "će Agencija ubuduće kontinuirano pratiti razvoj i ulogu ove usluge i njen uticaj na tržištu širokopojasnog pristupa internetu".</p> <p>U članu 2.2.2.8 Pristup putem optičkih vlakna, Agencija konstatuje isto, tj. da „mali broj krajnjih korisnika (4,57% na kraju 2012. godine) koristi uslugu širokopojasnog pristupa internetu putem optičkog vlakna“, a onda donosi potpuno suprotan zaključak sljedeće sadržine:" bez obzira na trenutno relativno mali broj korisnika, već sad se može reći da je zamjenska usluga ADSL pristupu putem bakarne parice"</p>	<p>Prihvaćeno, kako zbog komentara Crnogorskog Telekomu tako i potrebe usaglašavanja ovog zaključka Agencije sa ekvivalentnim iz Analize Tržišta 4. Shodno tome, poslednji pasus u poglavlju 2.2.2.6 se mijenja tako da glasi:</p> <p><i>"Agencija je imala u vidu ulaganja postojećih kablovskih operatora u svoje mreže u periodu između ove i prethodne Analize ovog tržišta, kao i trenutnu zastupljenost ove tehnologije. I pored još uvijek dominantnog učešća ADSL u pružanju širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje, Agencija cijeni da, shodno cjenovnim i funkcionalnim karakteristikama, širokopojasni pristup internetu putem kablovskih mreža predstavlja supstitut usluzi ADSL pristupa putem bakarne parice. Agencija će takođe ubuduće kontinuirano pratiti razvoj i ulogu ove usluge i njen uticaj na tržištu širokopojasnog pristupa internetu."</i></p>
16.	U ovom slučaju operator korisnik je fizički prisutan na DSLAM-u, pri čemu sam osigurava sopstvenu backhaul mrežu	Ovdje se mora uzeti u obzir da DSLAM oprema nije pravljena da je istovremeno koristi više operatora, odnosno da se na nju može povezati više nezavisnih provajdera. Radi se o tome da je ograničen broj interfejsa za uplink na potrebni minimum. Zbog toga ovdje treba da dodati da operator korisnik može biti povezan na parent switch od DSLAM	Prihvata se, u tekstu analize će biti načinjene odgovarajuće izmjene, saglasno ovom predlogu Crnogorskog Telekomu.

17.	Tačka 2 predstavlja tehničko rješenje kod kojeg bivši monopolist pruža DSL pristupni vod uključujući i backhaul uslugu, te vrši predaju saobraćaja operatoru korisniku na ATM nivou	Umjesto ATM treba da stoji ATM/MPLS-IP backhaul obzirom da je ATM izasao iz upotrebe kod svih većih provajdera	Prihvaćeno, preformulisano tako da glasi: "Tačka 2 predstavlja tehničko rješenje kod kojeg bivši monopolist pruža DSL pristupni vod uključujući i backhaul uslugu i vrši predaju saobraćaja operatoru korisniku na ATM/MPLS-IP nivou".
18.	Usluga bitstream pristupa na ATM/Ethernet nivou	CT nema tehničkih mogućnosti za pružanje usluge bitstream pristupa na ATM nivou.	<p>Agencija uzima u obzir realnu pretpostavku da će se u budućem periodu mreže kako postojećih (kroz investicije, odnosno putem unapređenja aktuelnih tehničkih rješenja) tako i novih operatora zasnivati na IP tehnologiji. Saglasno tome, Agencija smatra da se usluga bitstream pristupa na ATM nivou ne smatra supstitutom usluge bitstream pristupa na IP nivou.</p> <p>Medutim, imajući u vidu stav ERG o regulatornim principima vezanim za pristup mrežama sljedeće generacije kao i činjenicu da će Ethernet protokol najvjerovatnije u budućnosti u potpunosti zamijeniti ATM, Agencija je u dimenziju usluga relevantnog tržišta uključila uslugu bitstream pristupa na Ethernet nivou.</p>
19.	<p>S obzirom da u relevantnom periodu za koji se radi ova analiza Crnogorski Telekom nije pružao ove usluge, <i>Agencija smatra da se usluga bitstream pristupa koja se zasniva na FttCab, FttH i FttB rješenjima ne može posmatrati kao supstitut usluge bitstream pristupa na IP nivou, zasnovanoj na ADSL tehnologiji putem bakarne parice.</i></p> <p>Kako raste ponuda sadržaja za koji je potreban širokopojasni pristup internetu te uz sve veću potražnju za uslugom IP televizije, raste potražnje korisnika za većim kapacitetima, odnosno za širokopojasnim pristupom internetu. Evropska iskustva pokazuju da u takvim situacijama ADSL putem bakarne parice nije dovoljno efikasan, naročito kada je potreban istovremeni prenos govorne telefonije, interaktivnog videa i prenos podataka između krajnjih korisnika i lokalne</p>	Ovaj zaključak Agencije smatramo racionalnim i opravdanim imajući u vidu nizak stepen penetracije FttX rješenja na crnogorskom tržištu. Sa ovim zaključkom je potrebno uskladiti rezime i zaključak dat u članu 2.2.5	<p>Generalno, cilj analize je da regulatorne mjere nametnute analizom tržišta iz 2010. godine, a koje su se odnosile na širokopojasni pristup putem bakarne parice, na osnovu novonastalog stanja, odnosno prateći povećanje penetracije FTTx priključaka, proširi na način da obuhvate i pristup putem optike, tj. da nametnute mjere budu tehnološki neutralne.</p> <p>Takođe, polazeći od trenda brzog povećanja tržišnog učešća korisnika koji prelaze na uslugu pristupa baziranu na optičkim vlaknima (što je posledica važećih cjenovnih i funkcionalnih karakteristika) u relevantnom periodu kojeg razmatra ova analiza tržišta, Agencija smatra da je usluga bitstream pristupa koja se zasniva na FttCab, FttH i FttB, bez obzira na trenutno relativno mali broj korisnika, supstitut usluzi bitstream pristupa na IP nivou, zasnovanoj na</p>

	<p>centrale.</p> <p>Saglasno tome, u narednom periodu moglo bi se očekivati da će operatori u Crnoj Gori ulagati u pristupnu infrastrukturu, u cilju zadovoljavanja narastajućih potreba korisnika, odnosno kako bi bili u mogućnosti da ponude širok spektar usluga za koje je neophodno postavljanje optičkih kablova (prenos višekanalnog HDTV signala, videokonferencijski pozivi, VoD, VoIP...). U takvom slučaju operatori će se suočiti sa značajnim ulaganjima, koja prvenstveno zavise od stanja mreže operatora, ali i o konkurencije na maloprodajnom nivou. Troškovi modernizacije/gradnje pristupnih mreža do krajnjih korisnika su veliki, ali dugoročno gledano ulaganje u pristup nove generacije (FttH) pruža mogućnost za velike i dugoročne uštede vezane za operativne troškove (OPEX) i što je još važnije platformu, odnosno osnovu za pružanje kvalitetnijih, inovativnih i potencijalno profitabilnijih usluga krajnjim korisnicima.</p> <p>Agencija smatra da bi Crnogorski Telekom, shodno praksi operatora iz Evropske Unije, u narednom vremenskom periodu mogao početi sa pružanjem usluga zasnovanim na nekim od navedenih tehnologija (FttCab, FttB i FttH rješenja), <i>tako da će ubuduće kontinuirano pratiti razvoj i ulogu ove usluge</i> i uticaj koji ona ima na tržište širokopojasnog pristupa na veleprodajnom nivou, u smislu izrade budućih analiza ovog relevantnog tržišta</p>		<p>ADSL tehnologiji putem bakarne parice. Sem toga, shodno Preporuci o regulisanom pristupu mrežama nove generacije (NGA) (2010/572/EU), nacionalni regulator treba da analizama tržišta 4 i 5 iz Preporuke 2007/879/EZ blagovremeno uzme u obzir NGA mreže, kao i da obezbijedi da nametnute mjere na tim tržištima 4 i 5 budu međusobno usklađene.</p> <p>Shodno tome, poslednji pasus na strani 30. se mijenja, tako da glasi: "S obzirom da je u relevantnom periodu za koji se radi ova analiza primijećen trend brzog povećanja tržišnog učešća korisnika, a imajući u vidu očekivani rast tražnje korisnika za sve većim kapacitetima i prenosnim brzinama širokopojasnog pristupa internetu, <i>Agencija smatra da se usluga bitstream pristupa koja se zasniva na FttCab, FttH i FttB rješenjima može posmatrati kao supstitut usluge bitstream pristupa na IP nivou, zasnovanoj na ADSL tehnologiji putem bakarne parice.</i>"</p> <p>Takođe, poslednji pasus u poglavlju 2.2.3.3 se mijenja, tako da glasi: "Agencija smatra da bi Crnogorski Telekom, shodno praksi operatora iz Evropske Unije, u narednom vremenskom periodu mogao staviti u prvi plan navedene tehnologije (FttCab, FttB i FttH rješenja), prateći očekivani porast tražnje korisnika za ovim vidom pristupa, koji je kako u funkcionalnom tako i u tehnološkom smislu daleko naprednije rješenje od trenutno u Crnoj Gori preovlađujuće ADSL tehnologije, <i>tako da će i u daljnjem periodu kontinuirano pratiti razvoj i ulogu ove usluge</i> i uticaj koji ona ima na tržište širokopojasnog pristupa na veleprodajnom nivou, u smislu izrade budućih analiza ovog relevantnog tržišta."</p>
20. 21.	Na bazi sprovedene analize Agencija je zaključila da relevantno tržište širokopojasnog pristupa na nivou veleprodaje obuhvata sledeće usluge, nezavisno od tehnologije koja se	Obzirom na zaključak u 2.2.3.3: "da se usluga bitstream pristupa koja se zasniva na FttCab, FttH i FttB rješenjima ne može posmatrati kao supstitut usluge bitstream pristupa na IP nivou" , koji je sasvim	Obzirom na izmjene u zaključku 2.2.3.3 (date u odgovoru na komentar 19.), Agencija smatra za potrebnim da OLT bude tačka preuzimanja saobraćaja između operatora koji pruža i opera-

	<p>upotrebljava:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bitstream ADSL uslugu, sa podrazumijevanim sljedećim tačkama preuzimanja saobraćaja između operatora koji pruža uslugu i operatora koji koristi uslugu: <ul style="list-style-type: none"> • tačka pristupa na IP nivou, • tačka pristupa na Ethernet nivou, • tačka pristupa na DSLAM-u/OLT-u ili odgovarajućoj tački. - uslugu ADSL pristupa koju Crnogorski Telekom pruža za sopstvene potrebe. <p>Nezavisnost od upotrebene tehnologije znači da pružanje navedenih usluga može biti na bazi bakarne parice, optičkog vlakna ili hibridnog rješenja (koje podrazumjeva korišćenje i bakarne parice i optičkog vlakna) i bez uticaja je na određenje navedenih usluga kao sastavnog dijela dimenzije relevantnog tržišta.</p>	<p>ispravan, ovdje treba da iskljuci OLT kao tacku pristupa.</p> <p>Nije u skladu sa prethodnim zaključcima u analizi koji kažu da „Agencija smatra da se usluga bitstream pristupa koja se zasniva na FttCab, FttH i FttB rješenjima ne može posmatrati kao supstitut usluge bitstream pristup na IP nivou, zasnovanoj na ADSL tehnologiji putem bakarne parice“ kao i da će Agencija“ ubuduće kontinuirano pratiti razvoj i ulogu ove usluge i uticaj koji ona ima na tržište širokopojsnog pristupa na veleprodajnom nivou, u smislu izrade budućih analiza ovog relevantnog tržišta“</p>	<p>tora koji koristi uslugu bitstream pristupa.</p> <p>Generalno, cilj analize je da regulatorne mjere nametnute analizom tržišta iz 2010. godine, a koje su se odnosile na širokopojsni pristup putem bakarne parice, na osnovu novonastalog stanja, odnosno prateći povećanje penetracije FTTx priključaka, proširi na način da obuhvate i pristup putem optike, tj. da nametnute mjere budu tehnološki neutralne.</p> <p>Saglasno tome, Agencija je putem odgovarajuće izmjene prvobitnog teksta analize ovog tržišta (pogledati odgovore na komentare 19. i 20.) u dimenziju usluga uključila i rješenja zasnovana na optici (FttCab, TttH i FttB), tako da u analizi insistira na tehnološkoj nezavisnosti od upotrebene tehnologije pristupa.</p>
22.	<p>Nezavisnost od upotrebene tehnologije znači da pružanje navedenih usluga može biti na bazi bakarne parice, optičkog vlakna ili hibridnog rješenja (koje podrazumjeva korišćenje i bakarne parice i optičkog vlakna) i bez uticaja je na određenje navedenih usluga kao sastavnog dijela dimenzije relevantnog tržišta</p>	<p>Već komentarisano – nije u skladu sa zaključcima Analize</p>	<p>Objašnjeno u odgovoru na komentar broj 21.</p>
23.	<p>Kako bi se osigurala primjena nametnutog osnovnog nivoa SLA, Agencija predlaže određivanje obaveze Crnogorskom Telekom-u da objavljuje indikatore efikasnosti (Key Performance Indicators) na kvartalnoj osnovi ili na zahtjev Agencije, što je detaljno navedeno u dijelu obaveze transparentnosti.</p>	<p>Predlažemo godišnje izvještaje s obzirom na obim korišćenja usluge, i naravno uz obaveznu dostavljanja istog na zahtjev Agencije</p>	<p>Agencija smatra da je kontinualno praćenje KPI efikasnije u odnosu na praćenje na godišnjem nivou, jer se tako na bazi stalnog iskustva mogu unaprijediti procedure, a u slučaju ukazane potrebe izvršiti i njihove izmjene, ukoliko se utvrdi da su definisane na način koji je (ili bi mogao biti) potencijalno diskriminantan prema drugim operatorima.</p> <p>Agencija ističe da dostavljanje i provjera KPI na godišnjem nivou istovremeno znači i da bi se eventualna diskriminacija mogla otkriti tek nakon proteka perioda od godine dana (a njeno</p>

			<p>otklanjanje izvršiti još kasnije). To bi u praksi značilo godinu i više zakašnjenja kod saniranja takvog stanja, odnosno otklanjanja eventualne diskriminacije u procedurama Crnogorskog Telekom, što bi značilo ometanje efikasnog ulaska konkurencije na tržište, štetu za krajnje korisnike, a samim tim i potpuno obesmisliło ulazak konkurencije na širokopojasno tržište.</p>
24.	<p>Stoga, Agencija smatra da je potrebno obavezati Crnogorski Telekom da obavještava operatore o planiranim promjenama u mreži najmanje godinu dana unaprijed od početka sprovođenja navedenih promjena.</p>	<p>Smatramo da bi ovako dug period za najavu promjene imao veoma negativan uticaj na dinamiku razvoja mreže u periodu kad NGA tehnologije tek stupaju na tržište Crne Gore. Smatramo da je 3 mjeseca više nego dovoljan period koji treba zahtijevati u ovoj fazi razvoja mreže.</p> <p>Ovo pored ostalog i stoga sto vrlo dinamicne promjene na trzistu telekomunikacija, koje su pogotovo intenzivne u vrijeme aktuelne ekonomske krize, dinamizuju i budzetiranje projekata, odnosno njihovo smanjivanje ili cak nestajanje</p> <p>Duzi rok potencijalno moze imati vise stetnog nego korisnog efekta na ciljeve regulacije. Drugi operatori bi trebali imati sigurne informacije o namjerama Telekom da izvrsi izmjenu u svojoj mrezi, a rok koji je predlozen to sigurno ne moze da garantuje</p>	<p>Agencija je prilikom nametanja ove obaveze u predviđenom jednogodišnjem roku prvenstveno imala u vidu eliminisanje eventualnih mogućnosti za diskriminatorno postupanje Crnogorskog Telekom. Dakle, u slučaju da Crnogorski Telekom ima bilo kakve planove po pitanju mreže, iste treba učiniti dostupnim i alternativnim operatorima, što je osobito važno u slučajevima kad se radi o kapitalnim investicijama, koje se planiraju za sprovođenje u periodu za više od jedne godine.</p> <p>Agencija takođe smatra da se pouzdanost informacija o planiranim ulaganjima ne treba dovoditi u vezu sa dužinom roka u kojem je potrebno unaprijed obavjestiti druge operatore o istima. Ukoliko Crnogorski Telekom tokom jednogodišnjeg perioda odluči da odustane od planiranih promjena, dijelom ili u cjelini, takođe je dužan da obavjesti ostale operatore o tome, tako da imaju šansu da svoje poslovne planove prilagode novonastaloj situaciji.</p> <p>Takođe, shodno članu 39 Preporuke Komisije o o regulisanom pristupu mrežama nove generacije (NGA) (2010/572/EU), nacionalni regulatori treba da osiguraju da su alternativni operateri informisani u periodu koji nije kraći od 5 godina, a gde je to potrebno, uzimajući u obzir nacionalne okolnosti, prije svakog ukidanja tačaka interkonekcije (npr. lokalna centrala), pri čemu taj period može biti i kraći od 5 godina, uz uslov da se obezbijedi potpuni ekvivalentan</p>

			<p>pristup na mjestu ukinute interkonekcije. Ako se ima ovo u vidu, propisani period od godine dana predstavlja minimum koji u ovom krugu analiza Agencija može propisati.</p>
<p>25.</p>	<p>Crnogorski Telekom mora objaviti Referentnu ponudu veleprodajnog širokopojsnog pristupa za sve usluge obuhvaćene definicijom tržišta iz poglavlja 2.4. ovog dokumenta, na osnovu koje drugi operatori neće biti obavezni da plaćaju dodatne troškove, koji nisu nužni za pružanje relevantne usluge</p>	<p>CT nema primjedbe na tekst ove odredbe, ali je prethodno potrebno usaglasiti poglavlje 2.4 sa samom analizom i zaključcima donešenim u poglavlju 2.2.3.3 i obavezama nametnutim u ovom istom članu (str.60) i članu 5.1.4 kada jasno precizno propisuje :</p> <p>„Agencija smatra potrebnim da odredi rokove vezano uz objavu referentne ponude i to prema vrstama usluga koje čine relevantno tržište:</p> <p>a) Usluga bitstream pristupa na IP nivou na bazi bakarne parice</p> <p>b) Usluga bitstream pristupa na Ethernet i DSLAM nivou na bazi bakarne parice“</p> <p>Član 5.1.4</p> <p>Saglasno navedenom u vezi usluge bitstream pristupa, Agencija smatra da je u ovom momentu potrebno da se Crnogorskom Telekomu nametne obaveza nadzora cijena nad uslugom bitstream pristupa na bazi bakarne parice isključivo na IP nivou, imajući u vidu finansijsku zahtjevnost ostalih tehničkih rješenja pristupa (Ethernet, DSLAM). Međutim, ovo ne znači da prilikom naredne analize ovog tržišta Agencija neće razmotriti nametanje obaveze nadzora cijena i u slučaju drugih tehničkih rješenja implementacije bitstream pristupa koja su obuhvaćena definicijom relevantnog tržišta.</p> <p>-Crnogorski Telekom je obavezan da u roku od 90 (devedeset) dana od stupanja na snagu Rješenja iz člana 43 stav 1. Zakona o elektronskim komunikacijama, unutar referentne ponude veleprodajnog širokopojsnog pristupa ponudi cijene usluge bitstream pristupa na IP nivou na osnovu bakarne parice, utvrđene ekspertizom koja je u prilogu A ovog dokumenta.</p>	<p>Generalno, cilj analize je da regulatorne mjere nametnute analizom tržišta iz 2010. godine, a koje su se odnosile na širokopojsni pristup putem bakarne parice, na osnovu novonastalog stanja, odnosno prateći povećanje penetracije FTTx priključaka, proširi na način da obuhvate i pristup putem optike, tj. da nametnute mjere budu tehnološki neutralne.</p> <p>Saglasno tome, Agencija je putem odgovarajuće izmjene prvobitnog teksta analize ovog tržišta (pogledati odgovore na komentare 19. i 20.) u dimenziju usluga uključila i rješenja zasnovana na optici (FttCab, TttH i FttB), tako da u analizi insistira na tehnološkoj nezavisnosti od upotrijebljene tehnologije pristupa.</p> <p>Iz ovog razloga, tekst u poglavlju 5.1.3 na strani 58 (drugi pasus, prva alineja) ostaje isti, dok se na strani 60 tekst mijenja tako da glasi:</p> <p>"Agencija smatra potrebnim da odredi rokove vezano uz objavu referentne ponude i to prema vrstama usluga koje čine relevantno tržište:</p> <p>a) Usluga bitstream pristupa na IP nivou, nezavisno od upotrijebljene tehnologije</p> <p>Agencija smatra za potrebno da odredi Crnogorskom Telekomu obavezu da, u roku od 90 (devedeset) dana od dana stupanja na snagu odluke iz člana 43. stav 1. Zakona o elektronskim komunikacijama, mora izvršiti i objaviti izmjene već postojeće Referentne ponude veleprodajnog širokopojsnog pristupa. Agencija smatra da je rok od 90 dana dovoljan da se ugrade sve izmjene i da se tekst i sadržaj referentne ponude uskladi s</p>

			<p>regulatornim obavezama predloženim ovim dokumentom. U slučaju da Agencija utvrdi da objavljena referentna ponuda nije saglasna naloženim obavezama ili da nije u skladu s odredbama Zakona o elektronskim komunikacijama, Agencija može zatražiti izmjenu iste.</p> <p>b) Usluga bitstream pristupa na Ethernet i DSLAM/OLT nivou, nezavisno od upotrebjene tehnologije</p> <p>Agencija smatra za potrebno da odredi Crnogorskom Telekomu obavezu da, u roku od 90 (devedeset) dana od dana primanja razumnog zahtjeva za uslugu bitstream pristupa na Ethernet ili DSLAM/OLT nivou, nezavisno od upotrebjene tehnologije, mora unutar referentne ponude veleprodajnog širokopojasnog pristupa bliže odrediti uslove, rokove i cijene usluge bitstream pristupa na Ethernet i DSLAM/OLT nivou, nezavisno od upotrebjene tehnologije."</p> <p>Takođe, poglavlje 5.1.4 je izmjenjeno na način da odgovara ostalim izmjenama (pogledati odgovore na komentare 27 i 28)</p>
26.	<p>Agencija smatra potrebnim da se Crnogorskom Telekom-u, kao logična dopuna predložene obaveze pristupa, a vezano uz pružanje pristupnih vodova, nametne obaveza da unutar Referentne ponude veleprodajnog širokopojasnog pristupa utvrdi cijene i uslove za usluge korišćenja navedenih pristupnih vodova, pri čemu Agencija može u posebnom postupku izmijeniti cijene pristupnih vodova ukoliko iste ne smatra razumnim i opravdanim.</p>	<p>Pristupni vodovi su već ponudjeni u sastavu Referentne ponude iznajmljenih linija i nema potrebe da ih ponavljamo u ovom dokumentu. Prikladnije je u tekstu ove ponude napraviti referencu na ponudu iznajmljenih vodova.</p>	<p>Radi se o izmjeni već postojećeg dokumenta, u kojem je ova obaveza ispoštovana. Međutim, imajući u vidu situaciju da su cijene i uslovi korišćenja iznajmljenih linija dati u odgovarajućoj Referentnoj ponudi iznajmljenih linija, Agencija smatra za opravdanu ovu primjedbu Crnogorskog Telekoma.</p> <p>Dakle, potrebno je da u Crnogorski Telekom u novom dokumentu napravi referencu koja će, radi eliminisanja nejasnoća, jasno ukazivati na Referentnu ponudu iznajmljenih vodova koja je na snazi.</p> <p>Takođe, Agencija smatra da se tekst iz Analize tržišta može tumačiti i na način koji je u smislu ovog komentara, ali radi izbjegavanja eventual-</p>

			nih nedoumica on sada glasi: "Agencija smatra potrebnim da se Crnogorskom Telekomu kao logična dopuna predložene obaveze pristupa, vezano uz pružanje usluge pristupnih vodova, nametne obaveza da unutar Referentne ponude veleprodajnog širokopoasnog pristupa utvrdi cijene i uslove za usluge korišćenja navedenih pristupnih vodova, pozivajući se na važeću Referentnu ponudu iznajmljenih linija"
27.	Obaveza nadzora cijena i uvođenja troškovnog računovodstva	Obaveza je već implementirana pa bi tekst uskladiti sa postojećim stanjem i naglasiti da se obaveza produžava. Takođe, ova obaveza je definisana posebnim regulatornim aktom pa treba referencirati na isti.	Prihvatljivo, tekst promjenjen tako da uzima u obzir ovaj komentar Crnogorskog Telekoma, kao i rezultate dobijene primjenom HCA/FAC metodologije. Agencija ističe da je troškovno računovodstvo optimalna metoda za regulaciju usluga ove vrste i ujedno opšte prihvaćen pristup kojim se postiže kreiranje regulatornog ambijenta, kojim će se sa jedne strane promovisati ulaganja od strane bilo novih bilo postojećih alternativnih operatora, a sa druge izbjeci mogućnost pojave tzv. negativne marže između veleprodajne cijene bitstream pristupa i njenog maloprodajnog ekvivalenta (tj. maloprodajne cijene širokopoasnog pristupa internetu).
28.	Agencija može shodno članu 48. Zakona primijeniti regulaciju veleprodajne cijene primjenom metodologije izračunavanja nivoa veleprodajnih cijena umanjnjem maloprodajnih cijena, odnosno „retail minus“ metodologije kojom će se osigurati prihvatljiva stopa prinosa na investiciona ulaganja Crnogorskog Telekom-a i obezbijediti mogućnost ulaska konkurencije na ADSL tržište. Ovo je prelazno rješenje do trenutka kada Crnogorski Telekom, pomoću troškovnog modela, dokaže da je cijena relevantne usluge troškovno orijentisana ili Agencija utvrdi cijenu relevantne usluge preko svog troškovnog modela dugoročno projektovanih inkrementalnih troškova (eng. Long Run Incremental Cost- LRIC)	Treba uzvaziti činjenicu da je CT već implementirao troškovno računovodstvo Retail minus i troškovno računovodstvo su dvije različite metodologije za utvrđivanje cijena veleprodajnih usluga pa treba jasno naznačiti šta je obaveza Crnogorskog Telekoma?	Saglasno činjenici da je Crnogorski Telekom već implementirao troškovno računovodstvo, retail minus, koji je nametnut ranijom analizom ovog tržišta, više nije na snazi - primjenjuju se cijene na osnovu rezultata iz HCA/FAC modela Crnogorskog Telekoma (pogledati odgovore na komentare 7 i 29)
29.	Crnogorski Telekom ima obavezu u da pripremi i dostavi Agenciji odvojene računovodstvene evidencije na način i u rokovima koji će biti specificirani Metodologijom vođenja odvojenih računovodstvenih evidencija i troškovnog računovodstva, a koju će Agencija propisati nakon sprovedenog konsultativnog postupka	Potkrala se greska, Metodologija je već usvojena i primjenjuje se. CT je već dostavio troškovne modele i RFI za dvije godine uzastopno. Tekst treba u tom smislu korigovati	Prihvatljivo, tekst promjenjen tako da uzima u obzir ovaj komentar Crnogorskog Telekoma. Agencija koristi priliku da istakne da odobrena Metodologija troškovnog računovodstva koju primjenjuje Crnogorski Telekom u potpunosti omogućava sprovođenje obaveze računovodstvenog odvajanja, kao i provjeru troškovne

			<p>orijentacije cijena, a u svrhu predupređivanja pojave unakrsnog subvencioniranja, previsokih cijena ili neefikasnog ponašanja Crnogorskog Telekom, proglašenog operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu.</p> <p>Crnogorski Telekom je, shodno obavezi nadzora cijena i odvajanja računovodstvenih evidencija propisanih u sklopu regulatornih obaveza nakon obavljenog prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, sproveo odvajanje računovodstvenih evidencija koje se odnose na usluge ovog relevantnog tržišta od usluga ostalih maloprodajnih i veleprodajnih tržišta, shodno Rješenju Agencije broj 0904-2327/3 od 30.05.2011. kojim je Crnogorskom Telekomu određena obaveza sprovođenja računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva, prema dokumentu "Metodologija računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva". Usvojeni model troškovnog računovodstva predstavlja kvalitetan alat i podršku Agenciji za planiranje i donošenje regulatornih odluka, tako da je Agencija na stanovištu da je ovu obavezu potrebno i dalje nametati - Crnogorski Telekom treba da nastavi sa implementacijom projekta na način i u rokovima kako je određeno pomenutim dokumentom.</p>
--	--	--	--